

Joseph

Roth

İsyân

ROMAN

Çeviri: ANIL ALACAĞLU

2. BASKI

♥ can
modern

JOSEPH ROTH

İSYAN

Can Modern

İşyan, Joseph Roth

Almanca aslından çeviren: Anıl Alacaoğlu

Die Rebellion

İlk baskı: 1927

Bu çeviriye kaynak alınan baskı: Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln 1977

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2021

2. basım: Ekim 2021, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Burçin Gönül

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni ve dizi tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Alper Zeki / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Özkaracan Matbaacılık ve Ciltçilik San. ve Tic. Ltd. Şti.

Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62 Bağcılar / İstanbul

Sertifika No: 45469

ISBN 978-975-07-5114-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9759780751141

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

JOSEPH ROTH

İSYAN

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Anıl Alacaoğlu

♥can

Joseph Roth'un Can Yayınları'ndaki diğler kitapları:

Radetzky Marşı, 2013

Kör Ayna, 2014

Hotel Savoy, 2017

Bir Katilin İtirafı, 2017

Sonsuz Kaçış, 2019

Eyub, 2019

JOSEPH ROTH, 1894'te Yahudi bir ailenin çocuğu olarak Dođu Galiçya'da doğdu. Viyana ve Lemberg'de edebiyat ve felsefe öğrenimi gördü. Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. 1920'de Berlin'e geçerek *Neue Berliner Zeitung* ve *Berliner-Börsen-Courier*'de gazetecilik yaptı. 1923-1932 yılları arasında liberal *Frankfurter Zeitung*'un muhabirliğini üstlendi. Nasyonal sosyalizmin Avrupa için oluşturacağı tehlikeyi bir kehanet gibi sezilen ilk romanı *Örümcek Ağı*, bu dönemin eseridir. 1930'lu yılların başında önce *Eyub* adlı romanıyla, ardından da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yükselişi ve çöküşünü anlattığı, edebiyat tarihine başyapıtı olarak geçecek *Radetzky Marşı*'yla uluslararası çapta ün kazandı. Joseph Roth, 1933'te Hitler'in iktidara geldiği gün Fransa'ya göçtü. Son yıllarını mali kaygılar, gelecek tasaları ve yoğun alkol tüketiminin hızlandırdığı hastalıklarla boğuşarak geçirdi. Roth, 1939'da sürgün yaşamı sürdüğü Paris'te sefalet içinde öldü.

ANIL ALACAOĞLU, 1989'da Akhisar'da doğdu. Ege Üniversitesi'nde Alman Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. 2009'da ilk kitabı *Üçüncü Sınıf Kadın* yayımlandı ve muzır neşriyat olarak tanımlandı. Alacaoğlu bugüne dek Michael Ende, Andrzej Sapkowski, Frank Schätzing, Gustav Meyrink, Sibylle Berg, Rolf Dobelli ve Sebastian Fitzek gibi yazarlardan çeviriler yaptı.

I

XXIV numaralı askerî hastanenin barakaları şehrin bir ucundaydı. Bedeni sağlam bir adamın tramvayın son durağından hastaneye ulaşması için çevik adımlarla yarım saat yürümesi gerekirdi. Tramvay dünyaya, büyükşehir ve hayata gidiyordu. Ama XXIV numaralı askerî hastanede kalan hastalar tramvaya erişebilecek durumda değillerdi.

Kör veya kötürümdüler. Topallıyorlardı. Omurgaları paramparçaydı. Ya kollarıyla bacaklarının kesilmesini bekliyorlardı ya da uzuvları zaten kesilmişti. Savaş uzak bir geçmişte kalmıştı artık. Talimleri unutmuşlardı; başçavuşu, yüzbaşını, bölüğü, vaizi, imparatorun doğum gününü, sefertasını, siperleri ve taarruzu da. Düşmanla *kendi* kişisel barışlarını sağlamışlardı. Şimdiyse kendilerini yeni bir savaşa hazırlıyorlardı; acıya, yapay uzuvlara, kötürümlüğe, kamburluğa, uykusuz gecelere, sağlıklı ve sağlam olanlara karşı bir savaşa.

Sadece Andreas Pum bu durumdan memnundu. Bir bacak kaybedip bir madalya almıştı. Birçok insanın, tek bir baktan fazlasını kaybetmiş olmasına rağmen ma-

dalyası yoktu. Kollarını ve bacaklarını kaybetmişlerdi. Ya da omuriliklerindeki bir bozukluktan dolayı ömür boyu yatağa bağlı kalacaklardı. Andreas Pum, başkalarının ısırap çektiğini gördükçe sevinç duyuyordu.

O adil bir Tanrı'ya inanırdı. Bu Tanrı kimine şarapnel ve amputasyon, hak edene de madalya dağıtırdı. Doğru açıdan bakılırsa, bir bacak kaybetmek o kadar da kötü değildi, öte yandan bir madalya almış olmanın mutluluğu büyük bir mutluluktu. Bir harp malulünün dünyadan saygı beklemeye hakkı vardı. Madalya sahibi bir harp malulününse devletten.

Devlet, insanın üzerinde olan bir şeydi, tıpkı göğün yerin üzerinde oluşu gibi. Ondan gelen hayır ya da şer olabilir, fakat ne gelirse gelsin ancak muazzam ve mutlak, bilinemez ve gizemli olurdu; bazen sıradan insanlarca anlaşılabilir olsa da.

Bazı yoldaşları devlete lanet ediyordu. Kendilerine hakkaniyetli davranılmadığını söylüyorlardı. Sanki savaş bir gereklilik değilmiş gibi! Sanki sonuçları kaçınılmaz şekilde acı, uzuv kaybı, açlık ve hastalık değilmiş gibi! Ne istiyorlardı ki? Ne Tanrıları ne imparatorları ne de vatanları vardı. Kâfirlerden farklı değillerdi. "Kâfir", devletin kararlarına karşı çıkan insanlar için en doğru tabirdi.

Nisan ayında sıcak bir pazar sabahıydı, Andreas Pum, hastane barakalarının önündeki çimenliğin ortasına konmuş, ham ahşaptan yapılmış beyaz bankların birinde oturuyordu. Neredeyse her bankta nekahet dönemindeki iki-üç hasta oturuyor, sohbet ediyordu. Sadece Andreas kendi başınaydı, yoldaşları için bulduğu ismin tadını çıkarıyordu.

Kâfirdiler, tıpkı yalancı şahitlik, hırsızlık, tecavüz veya cinayetten dolayı hapis yatan insanlar gibi. İnsanlar neden çalar, öldürür, dolandırır, askerden kaçarlardı? Çünkü kâfirdiler.

Şayet biri o an, Andreas'a kâfirin ne olduğunu sor- saydı şöyle cevap verirdi: “Hapiste yatan ya da şans eseri henüz yakalanmamış insanlar.” Andreas Pum, aklına “kâ- fir” kelimesi geldiği için epey keyifliydi. Kelime onu do- yurmuş, dolambaçlı sorularına cevap vermiş ve pek çok muammayı çözmüştü. Kafa patlatma gerekliliğinden ve başkalarını düşünme yükünden kurtarmıştı. Andreas, sözcüğüyle mutluydu. Bu sözcük ona, öteki banklarda otu- rup lal eden yoldaşlarına karşı bir üstünlük hissi de vermişti. Kısmen daha ağır yaralanmışlarsa da madalyala- rı yoktu. Kendilerine haksızlık mı yapılmıştı? Neden la- net okuyorlardı? Neden yakınıyorlardı? Geleceklerinden mi endişeleniyorlardı? Böylesine inatçılık etmeye devam ederlerse, geleceklerinden endişe etmekte çok haklı ola- caktı. Kendi mezarlarını kendileri kazıyorlardı! Devlet ne diye kendi düşmanlarına sahip çıksın ki? Oysa kendi- sine, Andreas Pum'a kesinlikle sahip çıkacaktı.

Güneş bulutsuz gökyüzündeki zirvesine doğru hızla ve kararlılıkla ilerlerken, sürekli daha da ısınıp insana handiyse yazı çağrıştırırken Andreas Pum önündeki yıl- ları düşünüyordu. Devlet ona ufak bir posta pulu bayili- ği vermiş ya da gölgelik bir parka veya sakin bir müzeye bekçi olarak atamış. İşte orada, göğsünde madalyası otu- ruyor, askerler onu selamlıyor, oradan geçen bir general sırtını sıvazlıyor, küçük çocuklarsa ondan korkuyorlar. Elbette onlara bir kötülüğü dokunduğundan değil; sade- ce çimenlerin üzerinde koşuşturmalarını engelliyor. Ya da müzeye gelen insanlar ondan katalog ve kartpostal alıyorlar, yine de ona sıradan bir esnaftan ziyade bir dev- let memuru gözüyle bakıyorlar artık. Çocuksuz ya da tek çocuklu bir dulun veya bir kız kurusunun ona yak- laşması da hayli olası. Hali vakti yerinde, emekli maaşı olan bir savaş malulü hiç de fena bir eş değil, ne de olsa savaştan sonra erkek zor bulunur.

Barakaların önündeki çimenliğin üzerinden tiz bir çan şingirtısı geçip öğle yemeği vaktini bildirdi. Savaş malulleri zorlukla kalkıp sendeleye sendeleye, birbirlerine yaslına yaslına ahşap yemekhane binasına doğru yürüdüler. Andreas çabucak yere düşen koltuk değneğini alıp yoldaşlarını sollamak için topallayarak peşlerinden gitti. Onların acıları ona pek inandırıcı gelmiyordu. Kendisi de ıstırap içinde olmalıydı. Yine de öğle yemeği zili çaldığında –görsünler bakalım– nasıl da atik oluyor!

Doğal olarak tüm o sakatları ve körleri, ayrıca paramparça omurgalarıyla eğri büğrü sırtları, üzerinde yürüdükleri zemine paralel olan adamları sollayıp geçiyor. Andreas Pum'a arkasından sesleniyorlar ama o onları duymuyor bile.

Her pazar olduğu üzere yine yulaf çorbası vardı. Savaş malulleri, düzenli pazar şikâyetlerini aynı makamda dile getirdiler: Yulaf çorbası berbat. Fakat Andreas için hiç de berbat değildi. Çorbanın içinde kaşığıyla birkaç kere boş yere tane aradıktan sonra kâseyi ağzına götürüp hepsini içiverdi. Diğerleri de onu seyredip tereddütle onun izinden gittiler. Uzun bir süre kâseyi dudaklarında tutup kenarından yoldaşlarına baktı. Yulaf çorbasını sevdiklerini çıkardı bundan, demek ki tüm yakınmaları göstermelikti. “Kâfirler!” deyip kendisiyle böbürlendi ve kâsesini masaya bıraktı.

Diğerlerinin “tel örgü” dedikleri kurutulmuş sebze-ler onun damak tadına pek uygun değildi. Yine de tabağını bitirdi. Sonra, sanki paslı tüfeğini cilalamış gibi, bir görevi yerine getirmiş olmanın tatminini yaşadı. Tabağını teftiş etmek için hazırda bir astsubayın olmamasına üzüldü. Tabağı vicdanı kadar temizdi. Porselenin üzerine güneş ışığı vurdu, ışıldadı tabak. Gökten gelen resmî bir takdir olarak algıladı bunu.

O öğleden sonra, ziyareti epeydir beklenen Prenses

Mathilde hemşire üniforması içinde geldi. Kendi kanadındaki koğuştan sorumlu olan Andreas, kapıda esas duruşa geçti. Prenses elini uzattı, o da, esas duruşta kalmaya niyetli olmasına rağmen elinde olmadan bir reverans yaptı. Koltuk değneği yere düştü, Prenses Mathilde'nin nedimesi eğilip değneği yerden aldı.

Prenses peşinde başrahibe, başhekim ve rahiple birlikte ayrıldı oradan. "Yaşlı kevaşe!" diye bağırdı ikinci sıradaki yataklardan bir adam. "Utanmaz!" diye haykırdı Andreas. Diğerleri buna güldü. Andreas küplere bindi. "Yataklarınızı toplayın!" diye emretti, oysaki bütün battaniyeler temizdi ve olması gerektiği gibi üçe katlanmıştı. Kimse kıılmıdamadı yerinden. Birkaçı pipolarını doldurmaya koyuldu.

Ardından, Andreas'ın da saygı duyduğu biri olan, sağ kolunu kaybetmiş mühendis ve onbaşı Lang gelip, "O kadar da sinirlenme Andreas, burada hepimiz zavallı hayvancıklarız!" dedi.

Baraka sessizleştii; herkes mühendise bakıyordu; Lang, Andreas'ın önünde durup konuşmaya devam etti. Andreas'a mı, hepsine mi, yoksa sadece kendi kendine mi konuşuyordu belli değildi. Pencereden dışarıya bakıp, "Prenses Mathilde oldukça hoşnut kalacak şimdi. O da zor bir gün geçirdi. Her pazar dört hastane ziyaretinde bulunuyor. Çünkü sizin de bildiğiniz gibi prenesten çok hastane, sağlıklıdan çok hasta var. Sağlıklı görünenler de hasta, sadece birçoğu bunu bilmiyor. Belki çok geçmeden barışirlar bununla," dedi.

Birkaçı boğazını temizledi. İkinci yatak sırasından, az önce "yaşlı kevaşe" diye bağıran adam sesli olarak öksürdü. Andreas topallayarak yatağına gidip yatağın başındaki raftan bir paket sigara aldı, mühendise seslendi. "Güzel sigara; Doktor Bey?" Mühendise hep "doktor" diye seslenirdi.

Lang hem bir kâfir hem de bir rahip gibi konuşuyordu. Belki de eğitimli olduğu için böyleydi. Her konuda haklıydı hep. İnsan ona karşı çıkmak istese bile kendine bir dayanak bulamazdı. Ona karşı çıkılamadığına göre o haklı olmalıydı.

Akşam olunca tamamen giyinik olarak yatağına uzandı mühendis. “Sınırlar tekrar açılır açılmaz buradan gideceğim. Avrupa’da benim için hiçbir şey kalmadı,” dedi.

“Ancak savaşı kazanırsak,” dedi Andreas.

“Herkes savaşı kaybedecek,” diye cevap verdi mühendis. Andreas Pum, onun ne demek istediğini anlamadı; yine de sanki Lang’a hak vermek zorundaymış gibi saygıyla başını sallayıp onayladı.

Kendi adına ülkede kalmaya ve bir müzede resimli kartpostallar satmaya karar vermişti. Belki de eğitimli insanlar için çalışacak yer yoktu, anlıyordu bunu. Mühendis park bekçisi olacak değildi ya!

Andreas’ın ailesi yoktu. Ötekilerin ziyaretçileri olduğunda, o dışarı çıkar, hastane kütüphanesinde kitap okurdu. Birçok kez evlenmenin eşliğinden dönmüştü. Ama kazancının bir aileyi geçindirmeye yetmeyeceğine dair endişesi, onu aşçı Annie’ye evlenme teklifi etmekten alıkoymuştu, keza terzi Amalie ve mürebbiye Pol-di’ye de.

Sadece üçüyle “çıkabilmişti”. İşi de, genç bir eşe uygun değildi zaten. Andreas, şehrin dışında bir kereste deposunda gece bekçisi olarak çalışmıştı ve haftada sadece bir gün izinliydi. Kıskanç tabiatı, ya özenle yerine getirdiği görevinden aldığı dingin sevinci bozacak ya da görevini yerine getirmesini büsbütün imkânsız kılacaktı.

Adamlardan birkaçı uyuyor ve horluyordu. Mühendis Lang ise kitap okuyordu. “Işığı kapatayım mı?” diye sordu Andreas.

“Evet,” dedi mühendis, kitabını bıraktı.

“İyi geceler doktor,” dedi Andreas. Işığı kapattı. Karanlıkta soyundu. Koltuk değneğini yatağının sağındaki duvara dayadı.

Andreas uyumadan önce başhekimin ona vaat ettiği protezi düşünüyor. Yüzbaşı Hainigl’inki gibi kusursuz bir protez olacak bu. Kimse bir bacağı kaybettğini fark etmeyecek bile. Yüzbaşı hiç değnek kullanmadan odada gezinebiliyor, sadece bir bacağı ötekinden daha kısaymış gibi görünüyor. Yapay uzuvlar, devletin ve âlimlerin biraz pahalıya mal olan harika bir icadı. Bu kadarını kabul etmek lazım.

II

Protez gelmedi. Onun yerine kargaşa, ayaklanma ve devrim geldi. Andreas Pum ancak iki hafta sonra gazetelerden, olanlardan ve insanların söylediklerinden, cumhuriyetle yönetilen ülkelerde de ülkenin kaderini tayin eden bir iktidar olduğu sonucunu çıkarınca rahatlayabildi. Büyük şehirlerde sorun çıkaranlar vuruluyordu. Kâfir Spartakistler¹ rahat huzur vermiyorlardı. Muhtemelen iktidarı devirmek istiyorlardı. Sonrasında ne olacağını kendileri de bilmiyordu. Kötü veya aptaldılar, vurulup hak ettikleri cezayı buluyorlardı. Sıradan insanların akıllı adamların işlerine burunlarını sokmaması gerekir.

1. Spartakistler ya da Spartaküs Birliği: Birinci Dünya Savaşı sırasında Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht ve Clara Zetkin önderliğinde kurulan Marksist siyasi örgüt. Almanya’da yaşanan 1918-1919 Kasım Devrimi çerçevesinde 5-12 Ocak 1919’da Spartaküs Ayaklanması’nı başlatmışlardır. (Y.N.)

Viyana 1919; Birinci Dünya Savaşı'ndan tek bacağına kaybetmiş olarak dönen Andreas Pum, laterna çalarak geçimini sağlamak üzere izin belgesi alır ve böylece bir hırsız, suçlu ya da dilenci olmaktan kurtulur. Şans yüzüne gülmeye başlamıştır; evlenir. O artık iyi bir vatandaş, mutlu bir adamdır. Fakat sosyal koşullar aleyhine dönünce bu durumun nedenlerini kavramakta zorlanır. Pum şimdi dünyanın adaletsizliğiyle karşı karşıyadır.

Joseph Roth, topluma ayak uydurmaya çalışan bir insanın çaresizliğini haykırdığı bu romanda sadece geride bıraktığımız 20. yüzyıla özgü bir krize değil, sosyal adaletsizliğin hüküm sürdüğü tüm zamanlara dair bir öykü anlatıyor. *İşyan* bu bakımdan zamansız bir anlatı.

#savaşsonrası #vazoluş #adaletsizlik #umursuzluk #viyana #yıkım

Kapak resmi: Vincent van Gogh

 can

can yayinlari.com | [f](#) | [B](#) | [v](#) can yayinlari

roman

ISBN 978-975-07-5114-1

9 789750 751141